

Povijest hebr. teksta za vrijeme sužanjstva i neposredno poslije istoga, dokazuje da su rabini mnogo toga umetali u sam Mojsijev tekst, koji je bio posve u njihovoj vlasti. Iz shvatljivih razloga najuplivniji su bili jeruzalemski rabini, pa je i njihov tekst važio kao mjerodavan i istisnuo sve druge, ako ih je bilo.

Medu samim rabinima ustali su napokon neki, koji nezadovoljni ovakim mrevaranjem svetoga teksta, htjeli su zapriječiti svako daljnje mijenjanje time, što su izbrojili pojedina slova teksta, kog su po njihovom shvaćanju kritično priredili i proglasili službenim. — Ovaj postupak Masoreta izgleda nam pretjeranim. To je više skrajna reakcija, ali to nam ujedno i najbolje dokazuje, kakva je sve samovolja do onda vladala u postupanju sa svetim tekstom. Jasno je takodjer, da ni Masoreti nijesu više mogli očistiti tekst od svih interpolacija, jer ih sami nijesu takvima smatrali ili su se bojali da odviše radikalnim izbacivanjem sumnjivih mjesta ne pokvare sav svoj posao.

Iz svega bi ovoga razlaganja slijedilo, kako se riječi i Gen. 11, 3. kao i cijeli stavak o kuli babilonskoj Gn 11, 1—9. ima smatrati prostom interpolacijom, te su po tom suvišna i nepotrebna sva egzegetska tumačenja spomenutih mjesta. **Dr. fr. T. Velnić.**

Iz crkvene povijesti.

Ivan i Leonardo de Cardinalibus, senjski biskupi XIV. stoljeća, prije zagrebački kanonici.

U »Bogoslovskoj Smotri« br. 4. godine 1927. na strani 418. priopćio je gosp. Dr. Josip Frančišković veoma interesantan članak o stolnoj crkvi u Senju, pak je tom prigodom spomenuo grobnicu senjskog biskupa Ivana de Cardinalibus, koju je god. 1392. podignuo njegov sinovac i nasljednik Leonardo.

Sabirajući svojedobno podatke o zagrebačkim kanonicima, našao sam pouzdane vijesti, da su oba senjska biskupa Ivan i Leonardo, prije nego li su postali senjski biskupi, bili zagrebački kanonici. U Farlatovom djelu *Illyricum Sacrum* ima više podataka o tim biskupima iz vremena njihovoga biskupovanja u Senju, ali iz prijašnje dobe njihovoga života se ništa ne navodi, pak stoga držim, da neće biti na odmet, ako priopćim, što sam našao u raznim spisima i djelima o tim znamenitim senjskim biskupima, a što nije poznato širjoj javnosti.

Ivan i Leonardo senjski biskupi, prema šematizmu senjske biskupije, (po Farlatiju) prvi od godine 1387. do 1392., drugi od 1392. do god. 1405. pišu se pod prezimenima: de Cardinalibus, i de Pensauro, kadkada de Pezaro, a Farlati piše: »Ioannes IV. Ep. Senien-

sis XIV. *Patria Pisaurensis fuit*. (Tom. IV. pag. 122.) Pesaro je glavni grad istoimene provincije u blizini Firence, a ime de Cardinalibus znači, da je valjda nješto bio neki član te obitelji kardinal. U staro doba, tamo do XIII. i XIV. vijeka još nisu valjda ni obstojala obćenito prezimena kao danas, već bi se za označenje koje osobe obično rabilo tek krsno ime sa dodatkom mjesta iz kojega dotičnik potiče, pak se je u to doba redovito primjerice pisalo: Michael de Marocha, Johannes de Modrusio, Petrus de Montilio, Jacobus de Placentia i t. d. Da su pako predikati de Cardinalibus i de Pensauero označivali istu osobu, dokazuje nadgrobni napis u stolnoj senjskoj crkvi, koji prema Farlatiju u cijelosti glasi: »Hic iacet reverendus in Christo pater dominus Iohannes de Cardinalibus, de Pensauero, decretorum doctor, episcopus Segniensis. Qui obiit M:CCCLXXXII: die II. Aprilis qd. sepulcrum fecit fieri reverendus dominus Leonardus decretorum doctor, dicti domini Iohannis nepos et successor immediatus in episcopatum etiam pro se: pro ipsis Deum orate devote« (Farl. Illyr. sacri T. IV. p. 123.).

U XIV. i XV. vijeku su većinom odličniji svećenici bili doktori dekreta, to jest kanonskoga prava, koje su ponajvećma na padovanskom sveučilištu študirali. Povjesničar Dr Veress je publicirao troškom magjarskoga episkopata djelo: *Matricula universitatis in Padova*, u kom djelu imade mnogo podataka o svećenicima, koji su na padovanskom sveučilištu učili crkveno pravo. U tom je djelu među ostalim upisana bilješka, da je 16. V. 1379. Ivan de Pensauero, doktor dekreta, lektor zagrebačkoga kaptola, prisustvovao nekoj promociji na padovanskom sveučilištu (Dr Veress: *Matr. univ. Padovanae* pag. 3.). Prema tomu ne ima dvojbe, da su Ivan isto tako kao i njegov sinovac Leonardo de Cardinalibus rodom iz Pesara, koji potonji je bio također doktor dekreta, učili crkveno pravo u Padovi.

U toj knjizi je ubilježeno, da je između ostalih znamenitih svećenika zagrebačke biskupije i biskup Gjuro Drašković u Padovi učio.

Osim toga imade drugi, savremeni dokaz, da je Ivan de Pensauero bio zagrebački kanonik. Godine 1377. 26. siječnja izdao je lektor Ivan, doktor dekreta i vikar in spiritualibus biskupa Demetrija, koj je u Zagrebu biskupovao od god. 1376. do 1378. vlastoručno pismo, kojim potvrđuje, da mu je zagrebački kaptol podijelio predij Jalševac (u Sesevskoj župi), koji je uživao neki Petar; pak pošto je taj predijalista umro bez muškoga potomka, to je predij pripao, prema tada opstojećem pravu i običaju, kaptolu. Lektor Ivan istodobno očituje, da mu kaptol podjeljuje taj predij samo dotle, dok ne poluči koju višju čast. (*Acta Capli. ant. fasc. 23. Nr. 54.*) U XIV. vij. bio je običaj, da se je u zagrebačkoj biskupiji ubirala papinska desetina. U vatikanskom arhivu nalaze se računji papinske izaslanika, kolektora desetine Jakopa Berengara od godine

1322. do 1337. (Smič.: Cod. dipl. T. X. pag. 43—62.). Kolektor papske desetine oko godine 1384. za zagrebačku biskupiju bio je Ivan de Pensauro, kako to dokazuje sljedeće pismo, koje je kraljica Elizabeta, udova kralja Ljudevita 29. rujna 1384. iz Košica pisala građanima grada Griča kod Zagreba: »Honorabilis vir dominus Johannes de Pensauro, decretorum doctor, collector generalis apostolice sedis Nobis et inclitis regnicolis nostris assiduis temporibus, mera astitit fidelitate ac sincero famulato, quem nunc per Paulum episcopum zagrabiensem et ejus vicarium, tam in suis, quam bonis et rebus apostolicis sentimus dampna percepisse et indelebiter dampnificatum; volumus ideo a fidelitate vestra, firmo reginali dantes sub edicto, quatenus statim mox visis presentibus, ad curiam ipsius episcopi et celarium suum Zagrabiae habitum iuxta informationem ipsius domini Johannis, una cum dominis de dicto capitulo zagrabiensi accedatis et universa bona inibi reperienda in predam convertatis etc. etc. (Tkalčić: Mon. Civ. Zagr. T. I. pag. 306). Za bolje razumijevanje ovoga pisma spominjem, da je lektor Ivan de Pensauro bio odlučan pristaša kraljica Elizabete i Marije, pak kada je zagrebačkim biskupom poslije Demetrija postao Pavao Horvat (od 1387. do 1397.) brat bana Ivana od Paližne, koja obojica bijahu pristaše kralja Karla Dračkoga, tada je valjda biskup Pavao skinuo sa službe generalnoga vikara Ivana de Pensauro, a možda ga je skinuo sa kanonikata i lektorata, te je u građanskom ratu između obih vladara Ivan opljenjen bio, pak se je on sklonio u gornji grad, gdje si je već prije kuću kupio. U knjizi posjeda gornjega grada je napisano: »Anno 1384. Item dominus Johannes de Pezaro, decretorum doctor, emit unam quartam curie a Nicolao clerico, tempore Laurencii. (Tkalčić: Mon. Civ. Zagr. IX. 17.) Kada je Ivan postao senjskim biskupom, prodao je kuću u gornjem gradu svom sinovcu Leonardu (Vidi l. c. pag. 54.) Kralj Sigismund je veoma uvažavao biskupa Ivana, jer ga je imenovao svojim vikarom za Dalmaciju, kako to opširnije opisuje Farlati (Illyr. sacr. T. IV. p. 122. i 123.).

Opažam jošte, da senjski šematizam krivo nazivlje ovoga biskupa Ivanom V. a imao bi pisati Ivan IV. jer je senjski biskup Ivan V. bio roda de Dominis. (Vidi Farlati. T. IV. pag. 127.).

Leonardo de Cardinalibus de Pensauro senjski biskup od god. 1392. do 1401. a možda i dulje, bio je takodjer doktor dekreta, pak je valjda i on kao i stric mu Ivan učio i polučio doktorat dekreta na padovanskom sveučilištu. O njemu su mi poznata dva podatka, koja su publicirana u sbirci: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis, studio et opera Georgii Fejer, bibliothecarii regii, Budae 1834. Prema tim podatcima bio je Leonardo de Pensauro, doktor dekreta, kanonik archidjakon zagrebački, kanonik ostrogonski, generalni vikar in spiritualibus ostrogonskoga nadbiskupa Ivana III. de Kanizsa de genere Osl (1387.—1418.). Zagrebački arhidjakon i ostrogonski kanonik te generalni vikar Leonardo.

de Pensauro je izrekao u ime ostrogonskoga nadbiskupa dvije odluke i to prvu u raspi između požunskoga prepozita Lovre i nekih prebendara raznih kapela u Požunu, a drugu između budimskih župnika bl. djevice Marije i sv. Marije Magdalene. (Fejer Tom X. Vol. I. pag. 619—622.). Sva je prilika, da godine 1390. kada su te dvije odluke zirečene, nije Leonardo kao zagrebački kanonik i arhidjakon niti u Zagrebu rezidirao, već u Ostrogonu gdje je bio nadbiskupov vikar, a kao zagrebački kanonik i arhidjakon je samo naslov nosio i prihode ubirao. U ono doba kao u obće sve do vremena koncila tridentinskoga bilo je uobičajeno, da je jedna osoba više beneficija uživala, kako to mnogi slučajevi u zagrebačkom Kaptolu dokazuju. Nakon što je Ivan postao senjskim biskupom, je Leonardo po svoj prilici došao u Zagreb rezidirati, jer knjiga o posjedima na Griču kod Zagreba imade sljedeću bilježku: Anno 1391. Item dominus Leonardus decretorum doctor, archidiaconus zagrabiensis emit unum fundum a domino Johanne episcopo Zegaiensi, qui fundus fuit Jacobi, filii Gungek, tempore judicatus dicti Johannis. (Tkalčić: Mon. Civ. Zagr. IX. pag. 54.):

Riječ fundus rabi se kao sinonim riječi curia, kako to gore spomenuta knjiga o posjedima svjedoči, koja često veli »fundus seu curia«.

Vrlo je vjerojatno, da su u XIV. vijeku barem neki kanonici u gornjem utvrđenom gradu stanovali, jer se mnogi kanonici onoga vremena spominju kao kućevlastnici gornjega grada. Uz put spominjem, da je zagrebački biskup Stjepan II. izdao godine 1227. povelju, u kojoj veli, da daruje zagrebačkomu Kaptolu njeku svoju kuriju »curiam nostram et omnes domos in eadem existentes, eisdem perpetuo contulimus inhabitandas, ut amplius distancia locorum voluntati ipsorum occasionem impedimenti nequeat ministrare, sed in unum convenientes valeant salubriter cottidianum officium decantare. (Tkalčić: Mon. Epatur. Zagr. I. pag. 59.). Ta je biskupska kurija bila kod katedrale, jer se veli: »Quamobrem [et curiam] vicinam ecclesiae ex parte septentrionis, cum piscina iuxta eandem existente« (l. c. pag. 77.). Ta je zgrada morala biti valjda na onom prostoru, gdje sada stoji sjemenište, te bivša kustoška i lektorska kurija, današnji kućni brojevi 27., 28. i 29.

Dali su kanonici stupil u posjed te, godine 1227. darovane kuće, gdje su valjda vitam comunem vodili ili ne, to nije poznato, ali je stalno, da je 15 godina iza darovanja biskupa Stjepana II. uslijed provale Tartara god. 1242. katedrala razorena, a valjda i sve zgrade, koje su eventualno u okolici katedrale obstojale. Nakon odlaska Tartara je 16. XI. 1242. kralj Bela IV. izdao povelju, kojom dozvoljuje gradjanima, da se na Griču podigne tvrdjava, pak je vrlo vjerojatno, da su i kanonici radje stanovali u utvrđenom gornjem gradu, te pojedinci i tamo kuće kupovali. Poznato je, da je kralj Bela IV. 11. IX. 1247. i Kaptolu darovao na teritoriju gornjega

grada zemljište, gdje je sagrađen tako zvani »Popov toranj«. Tek u XV. vijeku je Kaptol utvrđen, a još u XVII. vijeku bile su kuće svjetovnjaka na Kaptolu, kao primjerice kuća Altabaka, na prostoru današnje kurije br. 1. i kuća podbana Gašpara Orehocija, sa sjeverne strane bivše nekadanje kaptolske vijećnice.

Prema gornjim vijestima se veli o Leonardu, da je bio zagrebački kanonik i zagrebački arhidjakon. Zagrebačkim arhidjonom se je nazivao kanonik, koji je bio arhidjakon katedralnoga arhidjakonata, nu često su se nazivali zagrebačkim arhidjakonima kanonici, koji su bili arhidjakon drugog kojeg arhidjakonata. Tako je naročito papinska kancelarija svakoga arhidjakona zagrebačkoga Kaptola nazivala zagrebačkim arhidjonom. Ja sam našao 11 slučajeva, da su neki kanonici stanovite godine nazivani zagrebačkim arhidjakonima po papinskoj kancelariji, a imade savremenih dokaza, da je katedralnim arhidjonom bio drugi kanonik, nego li onaj, koji se zagrebačkim imenuje. Stoga razloga ne mogu stalno tvrditi, da je Leonardo bio katedralni arhidjakon, ma da ga gori-spomenuti dokumenti upisuju kao zagrebačkog arhidjakona.

Farlati veli za Leonarda: *Patruo in sedem Seniensem successit post epis. (Johannis) obitum anno proximo. (Illyr. sacr. IV. 123.)*. Buduć je glasom napisao na grobnici biskup Ivan umro 2. travnja 1392. a papa Bonifacij IX. potvrdio Leonarda senjskim biskupom 29. VI. 1392. (Eubel: *Hierarchia catholica* I. 451.) to nije Farlatijev navod točan, da je Leonardo imenovan sljedeće godine to jest 1393. senjskim biskupom.

Leonardo je prodao svoju kuću na Griču kod Zagreba, kako to dokazuje knjiga o gornjogradskim posjedima, ovim upisom: »Anno 1395. Item dominus Leonardus episcopus Segniensis unam curiam suam inter (h)ortum Anthonii Reynis Jacobo carnifici nostro concivi (vendidit). (Tkalčić: *Mon. Civ. Zagr.* IX. 80.)

Leonardo je kao senjski biskup obavljao više diplomatskih poslova za kralja Sigismunda, što obširno opisuje Klaić (*Povjest Hrvata* II. 263), a podjedno je njemu kralj Sigismund povjerio god. 1396. istragu proti krivcima, koji su ugušili kraljicu Jelisavu, majku njegove supruge Marije. (Farlati: *Illyr. sacr.* IV. 124.)

Od godine 1400. postoji isprava padovanskoga bilježnika Zilia de Calvis, u kojoj se veli, da senjski biskup Leonardo, ma da je crkovenjak može nabaviti nekretnine u Padovi i padovanskom okružju, te priznaje Dominiku, Leonardovom bratu, pravo da stane u Padovi i uživa sve časti i prava padovanskog građana.

Prema senjskomu šematizmu obстоje spisi sa Leonardovim potpisom do godine 1401., a kada je umro nije poznato, samo se 15. travnja 1405. spominje da je senjska biskupska stolica vakantna.

Dr. L. Ivančan.